

Howard Gardner over leren, intelligentie en minds

Leraren moeten eigen keuzes bepalen

“De grote vraag is nu: hoe houden we de menselijke cultuur en beschaving in stand?” In het vraaggesprek met de Amerikaanse psycholoog Howard Gardner, spraken we over de zaken die onze wereld bedreigen. Twee van de ‘five minds’, gekoppeld aan de acht soorten intelligenties die Gardner onderscheidt, zijn van wezenlijk belang. “Dat zijn de ‘respectful mind’ en de ‘ethical mind. Dat zijn twee soorten minds die we nodig hebben om zelfvernietiging te voorkomen”, stelt Howard Gardner. De Harvardpsycholoog ziet wel in, dat in het onderwijs vaak andere accenten worden gelegd. “Leraren moeten zelf bepalen waar hun grenzen liggen”, bepleit Gardner. “Als er iets van je wordt gevraagd waarvan je vindt dat het je vakgebied kwaad doet, moet je het gewoon niet doen.”

Howard Gardner was in Nederland. Een Amerikaanse psycholoog, die bij velen in het Nederlandse onderwijs bekend geworden is om het onderscheid dat hij maakt in acht intelligenties in plaats van één. Gardner sprak op een conferentie begin maart over duurzaam leren. Hij lichtte daar nog eens toe welke van de ‘five minds’, zeg houdingen, geestesgesteldheden, er nodig zijn om antwoord te geven op zaken die onze wereld, het voortbestaan van onze planeet, bedreigen. Natuurlijk gaat het in het gesprek dat Plein Primair had met Gardner over de rol, die het onderwijs daar in kan en moet spelen.

Vandaag gaf u de masterclass op de conferentie over duurzaam leren. Wat vindt u van een initiatief als duurzaam leren? “Ik ben geen expert op het gebied van duurzaam leren, maar het lijkt me lastig om er tégen te zijn. Het zou toch zo moeten zijn dat iedereen, individuen, organisaties en instituties, maar ook nationale staten niet de fouten van het verleden moeten herhalen. Kortweg: voortdurend proberen bij te leren en gebruik maken van de kennis die je vergaard hebt. Het begrip ‘duurzaamheid’ heeft er in de afgelopen vijftig jaar twee nieuwe betekenissen bij gekregen, en daarmee is de urgentie alleen maar toegenomen. We moeten vaststellen dat we nu in staat zijn het leven op deze wereld – voor het eerst in de menselijke geschiedenis – totaal te verwoesten, dankzij onze nucleaire wapens. De grote vraag is nu: hoe houden we de menselijke cultuur en beschaving in stand? Daar komt bij, dat we ons nu ook realiseren dat door misbruik van de planeet – op het gebied van de ecologie, CO2-uitstoot etc. – het leven

op biologisch niveau onhoudbaar dreigt te worden. Ik moet vaststellen, dat de menselijke soort niet voorbereid is en dat onze cultuur niet voorbereid is op het geven van de goede antwoorden. Het is gemakkelijk om algemene verdragen te ondertekenen, bijvoorbeeld over het terugdringen van schadelijke uitstootgassen met 50%. Maar het is de vraag in hoeverre je bereid bent om je eigen leven te veranderen.”

Er zou toch een logisch verband moeten zijn met de five minds for the future? Zou u een poging willen wagen? “Het grootste deel van mijn leven ben ik al psycholoog. Ik heb me nooit echt verantwoordelijk gevoeld voor hetgeen er met dat onderzoek werd gedaan. Ik ging ervan uit, dat onderzoekers de ideeën ontwikkelen en het vervolgens aan anderen overlaten die ideeën toe te passen, te gebruiken. Maar ik ben wel tot het inzicht gekomen, dat die houding niet bepaald juist is. Als ik geen aandacht besteed aan hoe mijn ideeën worden toegepast, kan ik dat ook niet van een ander verwachten. Maar als je ouder wordt en de problemen van duurzaamheid onderkent, is het haast onvermijdelijk dat je een draai maakt van ‘zo is het’ naar ‘zo zou het moeten zijn’. ‘Zo is het’ gaat over de beschrijving door studie en onderzoek. De andere instelling richt zich op de vraag hoe de wereld zou moeten zijn. In de afgelopen jaren heb ik nagedacht over de vraag wat voor ‘minds’ ik zou aanmoedigen als ik invloed zou hebben op het beleid. Drie van de five minds die ik onderken, zijn voornamelijk cognitief. Die draaien om denken en redeneren. Dat heb ik langdurig bestudeerd. De andere twee hebben te maken met menselijk gedrag, de mense-

lijke natuur, hoe we omgaan met anderen en hoe we omgaan met de planeet. Dat zijn de ‘respectful mind’ en de ‘ethical mind’. En dat zijn twee soorten minds die we nodig hebben, om zelfvernietiging te voorkomen.”

“Maar zijn dat nu juist niet de soorten minds of intelligenties waar weinig aandacht voor is? Howard aarzelt niet: “Ja, dat is waar. Vroeger werden die zaken aangeleerd door familie of kerken. Tegenwoordig kunnen we daar niet meer op rekenen, ook al zouden we willen. Als jonge mensen dus op school niet over respect en ethiek leren, is het onwaarschijnlijk dat we op andere instituties kunnen rekenen om dat werk op zich te nemen.”

Economische recessie

“Ik maak me, net als zoveel anderen, ontzettend ongerust over de economische neergang van de laatste tijd. Ik ben er absoluut niet blij mee. Maar er zou iets goeds uit voort kunnen komen. Het zou ertoe kunnen leiden, dat mensen inzien dat het er niet om gaat om de rijkste persoon, of het rijkste land ter wereld te worden. Dat mensen inzien dat het gaat om een duurzame wereld en toekomst. Dat we leren plezier te beleven aan dingen die niet zulke schade toebrengen aan de omgeving. Dat zou een mooie uitkomst zijn... Van nature ben ik een pessimist en ga ik er niet van uit dat het goed komt. Maar ik leef als een optimist, door er namelijk alles aan te doen om veranderingen die ik wenselijk acht, mogelijk te maken. Bijna al mijn vrije tijd besteed ik aan het werken met jonge mensen: studenten en middelbare scholieren in de Verenigde Staten. Ik hoop,

dat we erin slagen om hen meer te laten nadenken over het soort planeet waarop ze willen leven, en niet over het feit hoe ze hun tweede huis, een tweede jacht, of tweede McMansion – zoals wij dat noemen – kunnen kopen. Zeker in de Verenigde Staten en Engeland heeft de afgelopen decennia de hebzuchtmentaliteit geregeerd. Ik denk dat die levenswijze ook in Azië grote invloed heeft gehad. Europa is op dit gebied schizofreen. Ik denk dat Europa zo'n 25 jaar geleden een beter evenwicht in waarden had. Maar het is op dit moment heel moeilijk om jonge mensen het 'ga, ga, ga, neem, neem, neem' in te laten ruilen voor 'denk na' en 'geef terug.' Ik denk

dat dat zeker ook lastiger geworden is in Europa."

Kennis

Kennis wordt als heel belangrijk gezien. Daarom ligt er toenemende nadruk in het onderwijs op kennisvergaring. Hoe staat u tegenover die nadruk op kennis?

"Ik ben absoluut niet tegen kennis. Daar leef ik voor, daar sterf ik voor. En ik wil dat mijn kinderen en studenten zoveel mogelijk kennis opdoen. Ik heb totaal geen hang naar onwetendheid. Vijftig jaar geleden schreef een bekende sociaal wetenschapper een boek met de titel 'Knowledge for what' en die vraag heeft

mijn interesse. Waar wordt kennis voor gebruikt? Laatst hoorde ik iemand het volgende vertellen: 'Iedereen klaagt over achterstandsleerlingen in Amerika die niet goed scoren bij toetsen. We moeten er toch echt voor zorgen dat ze beter presteren'. Iemand anders reageerde met de vraag: 'Aan wie hebben we deze rotzooi te danken?' Het antwoord was: 'de besten' en 'de slimsten'. De mensen die onze regering vormen, de mensen die onze multinationale bedrijven leiden, onze investeringsbanken, onze hedgefonds. Niet allemaal natuurlijk, maar het was hun hebzucht. Zij zijn degenen die kennis hebben misbruikt. Niet de arme mensen in het ghetto, die worstelen om de basisschool af te maken."

Vakmensen

"Nu wat uw vraag betreft: Ik denk dat het een kwestie van professionaliteit is. Als je jezelf ziet als een leraar die gewoon andermans ambities uitvoert, dan ben je een gewone werknemer. Die leraar zou kunnen zeggen: 'Mijn bestuur, directie, heeft me iets opgedragen, dus voer ik dat uit.' Maar leraren moeten vakmensen zijn. Als leraren zich als professionals gedragen – en daar respect voor krijgen – zullen ze zich minder snel gedwongen voelen onzinplannen uit te voeren. Plannen, die vaak verzonnen zijn door mensen die nooit van hun leven zelfs maar in de buurt van een echte school zijn geweest. Maar zo'n onafhankelijke houding is niet eenvoudig. Zeker niet voor leraren. Waar ik toe oproep – verzet tegen nationaal beleid – heeft een politieke dimensie. Dat is niet iets waar veel leraren zich mee bezighouden. Wanneer ik met leraren spreek, vertel ik hen dat ze zelf moeten beslissen waar grenzen liggen. Welke grens wil je niet overschrijden? Als er iets van je wordt gevraagd waarvan je vindt, dat het je vakgebied kwaad doet, moet je het gewoon niet doen. Net als een dokter, die bepaalde patiënten niet mag helpen, omdat de verzekering het niet vergoedt, moet zeggen: Ik help die patiënten wél en als je mij wilt ontslaan, ga je gang!"

Over leerboeken en leren

Howard Gardner formuleert bedaard, maar zijn kritiek op bestaande vormen van onderwijs, bestaande vanzelfsprekeden in het onderwijs, is stevig. "Ik weet niets van het systeem in Nederland. Maar

mijn vraag zou zijn: waar komt het curriculum vandaan? De mensen die erover gaan: staan zij open voor andere denkwijzen? En zo niet: hoe kunnen we dan van ze afkomen? Dat is een politieke vraag. Ik heb geen problemen met een vastgesteld curriculum. Er zijn zaken die iedereen gewoon moet weten en kennen. Maar ik geloof zeker niet dat het allemaal op slechts één manier moet worden aangeleerd en beoordeeld. Daar verschil ik van mening met conventionele methodes.”

U gelooft niet in toetsen? “Zeker niet, omdat we weten dat drie jaar later bijna niemand zich meer herinnert waar de toets over ging. Wat ze zich wel herinneren – als ze geluk hebben – zijn nieuwe manieren van denken. Al mijn educatieve werk draait om mensen te helpen met wetenschappelijk en historisch denken. Niet om uit het hoofd leren van losse feiten, of alle koningen en koninginnen van Nederland. Dat kan je allemaal opzoeken met je personal assistant, waarom zou je dat uit je hoofd leren?”

Waar zou de nadruk moeten liggen in de opleiding van leraren? “Het opleiden van leraren is een grote vraag, waar op veel plaatsen over wordt nagedacht. In de VS hebben we verschillende soorten van certificering. We hebben geen lerarenopleiding, maar rekruteren mensen uit de kennisbranche, de onderscheiden vakgebieden. Dat is een manier. Als ik vanaf nul zou moeten beginnen, zou ik in de eerste plaats uitzoeken wie er echt leraar wil worden, en waarom? Het moet echt meer zijn, dan alleen een manier om een salaris te verdienen. Het is meer een soort roeping. Niet iedereen heeft de roeping om leraar te worden. En niet iedereen met een roeping heeft de vaardigheden. Het is een mysterie hoe het komt dat sommige mensen in staat zijn zich te verplaatsen in de positie van de leerling, en anderen niet. Maar het is helder dat mensen met die vaardigheid een grote voorsprong hebben op de mensen die dat niet hebben. We moeten dus beginnen met motivatie en selectie. Lesgeven is een vaardigheid zoals vele anderen. Je wordt beter door te oefenen. Hoe meer opleidingsinstituten zich richten op die vaardigheden en de kennis en feedback die je nodig hebt, des te effectiever zullen die instituten worden.”

U heeft volgens mij ooit gezegd: 'Elk kind is een belofte.' “Ja, dat heb ik hier gehoord, maar het is geen uitspraak van mij. Wat ik erover wil opmerken is, dat elk kind een belofte is op één of meer gebieden. We herkennen allemaal een term als ‘risico’. Mensen worden als een risico gezien, wanneer ze een achtergrond van armoede hebben, uit gebroken of gewelddadige gezinnen komen, een slechte opleiding hebben gehad etc. Dat alles maakt mensen ‘riskant’. Maar je hebt ook de mogelijkheid om ‘een kans’ te zijn. We hebben allemaal wel iets dat ons boeit, dat we leuk vinden en waar we beter in willen worden. Educatie is veel breder dan alleen de scholen – ook opvoeding door ouders en de gemeenschap spelen een rol – en dient er uiteindelijk toe om mensen hun bestemming te laten vinden. Aan de slag gaan met datgene waar ze meer over willen leren en beter in willen worden. Dat is het terrein van de kansen. Ook al is dat niet hetzelfde als een universitaire opleiding: als je iets ontdekt waar je verliefd op wordt en waar je meer over wilt leren, is dat de grootste uitdaging voor het onderwijs. Het is eigenlijk heel triest dat in de meeste ontwikkelde landen – inclusief de VS – er zoveel jonge mensen zijn, die totaal geen idee hebben wat ze willen gaan doen. Dat is tragisch.”

Hoe ziet u talentontwikkeling? “Dat is in toememende mate aandachtspunt in ons land, zeker door de economische situatie. “Ik verwerp dat hele woord ‘talent’, omdat talent vaak op een soort denigrerende, afkeurende manier wordt gebruikt. Zoals wanneer mensen zeggen: muziek is een talent – niet een intelligentie. Dan zeg ik: Oké, we noemen muziek ‘een talent’. Dan noemen

we iemand die goed is in notenschrift, harmonie en ritmes dus ‘getalenteerd’. Waarom noemen we iemand die goed is met woorden dan ook niet alleen maar getalenteerd? Of mensen die goed zijn met cijfers? Mijn punt is dus: we noemen het allemaal talenten, of we noemen het allemaal intelligenties! Eerder hadden we het over iemand die een ander iets kan leren. Dat is een talent, maar ook een intelligentie, omdat het betekent dat zo iemand in staat is, zich te verplaatsen in de belevingswereld van een ander. Veel van de meest briljante mensen kunnen dat totaal niet. Ze hebben een logisch talent, maar totaal geen interpersoonlijk talent. Dus, als je het een talent wilt noemen, prima. Maar noem dan alles talent. Zeg niet: dit is intelligentie en dus belangrijk, en dat is ‘maar’ een talent. Daar maak ik bezwaar tegen.”

Hoe ontwikkel je die talenten? “Dat gaat over de vraag hoe je verschillende intelligenties ontwikkelt. Het antwoord is, dat je domeinen, disciplines of opdrachten moet zoeken die bepaalde mentale vermogens vereisen. Je biedt dan zoveel mogelijk hulp om die vermogens te ondersteunen. Dan maakt het niet uit, of het een taalkundig vermogen is, waarbij je probeert iemand te helpen om dichter of schrijver te worden, of dat het een muzikaal vermogen is, dat iemand kan helpen om artiest of componist te worden. Dat is exact hetzelfde. Je geeft mensen interessante dingen te doen, goede leraren, en motivatie. Beter gezegd: je kunt mensen geen motivatie geven. Je kunt alleen zorgen voor omstandigheden waarbinnen motivatie mogelijk is.”

vervolg zie pagina 24